

OLIV TA`LIMDA MUSTAQIL TA`LIMNI BAJARILISHINING AHAMIYATI

Shamirzayeva Zarifa Xudoyorovna
Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti
Tayanch doktoranti
E-mail address: zarifa@gmail.com
Tel: +998901395659

Rivojlanib borayotgan mamlakatimizda malakali xodimlarga bo`lgan talab ham kuchayib bormoqda. Buni ayniqsa ingliz tili o`qituvchilariga qo`yiladigan talablarda yaqqol ko`rishimiz mumkin. 2021 yildan chet tili o`qituvchilariga milliy va xalqaro sertifikatga ega bo`lish talabi kiritildi. Prezident videoselektorda bundan buyon, xorijiy tillar o`qituvchilarining oylik maoshi, ularning malakasiga qarab belgilanishini ma`lum qildi. Qolaversa, 2021 yildan chet tili o`qituvchilariga milliy va xalqaro sertifikatga ega bo`lish talabi kiritilishi aytiladi. Davlatimiz rahbari keyingi 3 yil davomida maktablardagi jami 53 ming nafar chet tili o`qituvchilari xalqaro sertifikat olishlari zarurligini va **bundan buyon, xorijiy tillar o`qituvchilarining oylik maoshi, ularning malakasiga qarab belgilanishini ta`kidladilar.** Xalqaro sertifikatning dastlabki va o`rta daraja olgan o`qituvchilarga — 40 foiz va yuqori natija ko`rsatganlarga 50 foiz ustama belgilanadi. Yuqoridagi qarorlarga ko`ra oliy ta`lim muassalari o`qituvchi-professorlari o`z ustida yanada ko`proq ishlashlari va talabga javob beradigan kadrlarni yetishtirishlari muhim masalalardan ekanligi ko`rinib turibdi. O`qituvchini oldidagi muhim masalalardan biri darsga tayyorgarligi, maqsadni va vazifalarni to`g`ri belgilagan bo`lishi lozim. Ikki bosqichli oliy ta`lim tizimida o`ziga xos ta`lim shakllari mavjud ya`ni auditoriyada o`tkaziladigan leksiya, seminar, amaliy mashg`ulotlar va auditoriyadan tashqarida o`tkaziladigan mashg`ulotlar (mustaqil ta`lim) bo`lishi mumkin. Agar bu dars turlari bir-birini to`ldirsa ya`ni takrorlamasa darsdan kutilayotgan natija va samaradorlik shunchalik yuqori bo`ladi. Ma`lumki mustaqil ta`limda bajariladigan mashg`ulotlar auditoriyada o`tkaziladigan mashg`ulotlardan birmuncha farq qiladi. Ya`ni talabalar mustaqil ta`limning vazifalarini bajarish jarayonida mustaqil izlanishadi, qo`shimcha tavsiya etilgan kitoblar, qo`llanmalar, gazeta va jurnallar bilan ishlashadi. Bunda bo`lajak o`qituvchilar o`z ustida ishlashni, mustaqil izlanuvchi bo`lishni, adabiyotlardan to`g`ri foydalanishni o`rganadi. Bo`lajak o`qituvchilarning pedagogik qobiliyatini rivojlantirishda to`g`ri tashkil qilingan mustaqil ta`lim mashg`ulotlari muhim omillardan biri hisoblanadi. Oliy ta`lim muassasalarida talabalar ingliz tilini ko`nikmalarni (gapirish, o`qish, eshitish va tinglash) rivojlantirish orqali

o`zlashtirishadi. Pedagogika universitetlarining xorijiy til va adabiyoti yo`nalishida o`qiyotgan talabalar ingliz tilini OYONA (og`zaki va yozma nutq amaliyoti), Reading and Writing kabi amaliy mashg`ulotlar orqali chuqur o`rganishadi. Bu kabi fanlar talabalarning bo`lajak o`qituvchi sifatida o`zining pedagogik qobiliyatlarini asta-sekin rivojlantirishga yordam beradi. Mustaqil ta`lim mashg`ulotlari dars turidan kelib chiqqan holda, o`qituvchi-professorlar tomonidan zamonaviy ped-texnologiyalarga asoslanib, kursiga, talabalarning til bilish darajasiga ko`ra dasturda qayd etiladi. Lekin o`qituvchilar ushbu faoliyat turini yetarlicha baholay olmaydilar, chunki ular o`quvchining faoliyatini to`liq nazorat qila olmaydi. Ba`zan esa talabalar mustaqil ta`lim faoliyatini to`g`ri yo`lga qo`ya olmasliklari mumkin. R.M.Mikkelsonning ta`kidlashicha, mustaqil ta`lim - o`quvchilar tomonidan hech qanday yordamsiz, lekin o`qituvchi nazorati ostida topshiriqlarni bajarishdir. I.E.Unit esa mustaqil ishni o`rganish usuli sifatida tasniflaydi. M.A.Danilovning fikricha fikricha, kognitiv vazifa talabalarni mustaqil ishlashga undaydi, ularning fikrlash jarayonining boshlang`ich nuqtasi bo`lib xizmat qiladi. Talabalarning mustaqil ishlarni bajarishining ahamiyatligi shundaki:

- 1) Ilmiy axborotning tez o`sishi
- 2) Ta`limda ma`lumotlar oqimining eng yuqori darajasini ta`minlash
- 3) Mustaqillik kabi shaxsiy xususiyatlarni shakllantirish

Konyusheva A.V ning fikricha, mustaqil ish o`qituvchining bevosita ishtirokisiz faol, maqsadli ravishda yangi bilim va ko`nikmalarni egallash usulidir. Mustaqil ta`limning asosiy maqsadlari:

- Olingan bilim va ko`nikmalarni tizimlashtirish va mustahkamlash
- Talabalarning kognitiv qobiliyatlari va faolligini rivojlantirish
- Ijodiy tashabbus, o`rganilayotgan yo`nalishlar bo`yicha nazariy bilimlarni chuqurlashtirish
- Fikrlash, o`z-o`zini tartibga solish, o`z-o`zini takomillashtirish, o`z-o`zini rivojlantirish mustaqilligini shakllantirish
- Talabalarning tadqiqotchilik qobiliyatlarini rivojlantirish

Kolesnikova va O.A.Dolginaning fikrlariga ko`ra, mustaqil ishning samaradorligi birinchi navbatda o`qituvchiga, uning talabaning mustaqil ishlashga munosabatini shakllantirish qobiliyatiga, uning malakasiga bog`liq. O`qituvchi bu ko`nikmalarni shakllantirish jarayonini boshqaradi, u o`quvchilar bilan individual, juftlik yoki jamoada ishlashi mumkin. Mustaqil ish juftlashgan yoki 3 kishi ishtirok etsa samaraliroq bo'ladi. Guruhda ishlash o'zaro nazorat tufayli motivatsiya darajasini, o'quvchilarning bilim faolligini rivojlantirish va jamoaviy ishlarni bajarishga qiziqishni oshirishga yordam beradi. Mustaqil ish o'quvchi faoliyatidagi

takror, ishlab chiqarish va ijodiy jarayonlarni o'z ichiga oladi. Bunga qarab mustaqil ishning uch darajasi ajratiladi.

- Reproduktiv darajaga o'qish, o'quv adabiyotlarini yozib olish, ma'ruzalar tinglash, audio va video yozuvlar, yodlash, qayta aytib berish, yodlash, Internet resurslari, o'quv materialini takrorlash kiradi.

- Kognitiv-qidiruv seminar va amaliy mashg'ulotlarda xabarlar, ma'ruzalar, nutqlar tayyorlash, intizomiy muammolar bo'yicha adabiyotlar tanlash, referatlar, insholar, testlar yozish, ishbilarmon o'yinlarga tayyorgarlik ko'rish va boshqalarni o'z ichiga oladi.

- Ijodiy daraja - mustaqil ish darajasi - ilmiy maqolalar, tezislar yozish, tadqiqot ishlarida qatnashish, talabalarning ilmiy konferentsiyasi, olimpiadalarida qatnashish va boshqalarni o'z ichiga oladi. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozim:

1. Talabani mustaqil ishi bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashda katta rol o'ynaydi, chunki u talabalarni yangi bilimlar bilan boyitadi va har qanday nostandart vaziyatlarda o'z yechimlarini topishga o'rgatadi.

2. Universitetda mustaqil ish samaradorligini oshirish uchun talabalarni mustaqil ishlash usullariga o'rgatish va ularni o'z-o'ziga yordam berishning turli shakllarini taqdim etadigan zarur, to'g'ri tuzilgan o'quv-uslubiy materiallar bilan ta'minlash kerak.

3. Ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish uchun yangi bilim va tajriba olishga qaratilgan o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalashning ilg'or shakllarini mohirlik bilan uyg'unlashtirish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Омелаенко Н.В. МЕТОДИКА И ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ // Современные наукоемкие технологии. – 2016. – № 2-3. – С. 538-542;

2. Буряк В. К. Самостоятельная работа учащихся. – М.: Просвещение, 2004.

3. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование.- М.: Педагогика, 1980, 240 с

4. Гончарова Ю. А. Организация самостоятельной работы студентов : методические рекомендации для преподавателей вузов / Ю.А. Гончарова ; Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж : ИПЦ ВГУ, 2007. – 28 с. URL : обращения: 01.08.2016).

